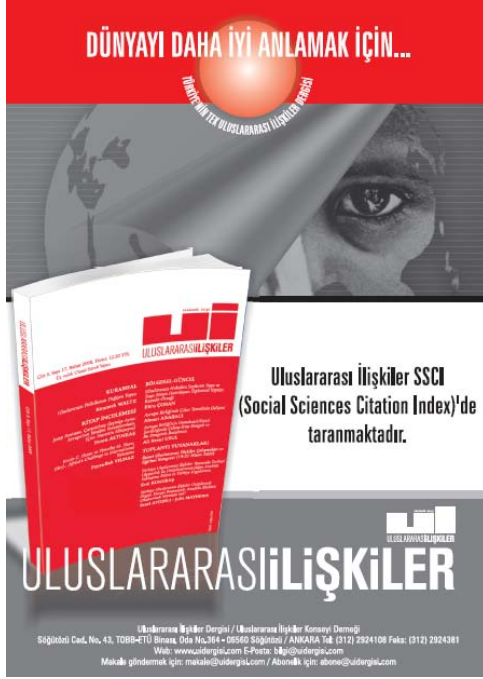


**Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:**

E-mail: [bilgi@uidergisi.com](mailto:bilgi@uidergisi.com)

Web: [www.uidergisi.com](http://www.uidergisi.com)



***Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü:  
Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar  
(1711-1821)***

**Cafer Çiftçi**

Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Tarih Bölümü

**Bu makaleye atıf için:** Çiftçi, Cafer, “Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 26 (Yaz 2010), s. 27-48.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

**Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi**

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: [www.uidergisi.com](http://www.uidergisi.com) | E- Posta: [bilgi@uidergisi.com](mailto:bilgi@uidergisi.com)

# Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)

Cafer ÇİFTÇİ\*

## ÖZET

1711-1821 süreci, Eflak ve Boğdan'ın yönetimi açısından farklı bir dönemdir. Bu yıllar arasında Osmanlı Devleti, Eflak ve Boğdan'ın yönetimi için yerli beyleri atamaktan vazgeçerek, voyvodalık görevini yıllardır donanma ve divân tercümanlıklarını yapan Fenerli Rum ailelere devretmiştir. İstanbul'un Fener semtinde oturan soylu ailelerden seçilen bu voyvodalar, gerek görevlendirildikleri bölgedeki idarecilikleri ve gerekse Osmanlı Devleti'nin dış politikası açısından komşu devletlerle yazışma ve onların gizli faaliyetlerini istihbar etme anlamında önemli işler üstlenmişlerdir. Bu çalışmada; 1711-1821 sürecinde Fenerli ailelerin Osmanlı Devleti'ndeki konumları, tercümanlık faaliyetleri, Eflak ve Boğdan'a voyvoda olarak atanmaları ve bu görevde iken casusları vasıtasıyla Avrupa'da yaşanan siyasi gelişmeleri ve antlaşmaları Osmanlı Devleti'ne sunmaları, orijinal tarih kaynakları ışığında değerlendirmeye alınmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Eflak, Boğdan, Voyvoda, Fenerliler, Osmanlı.

## The Sublime Porte's Two Eyes Fixed over Europe: Phanariote Voivodes (Principalities) in Wallachia and Moldavia (1711-1821)

### ABSTRACT

The process of 1711-1821 is a different period in terms of governance of Wallachia and Moldavia. In these years, the Ottoman Empire relinquished to appoint local governors for governance of Wallachia and Moldavia and assigned as voivodes the Greek families from the Phanar working in translations of Supreme Court and navy for years. These voivodes selected from aristocratic families residing in Phanar (Fener) district of Istanbul took many important tasks in both governorship in the region they appointed and correspondences with neighbour states in terms of foreign relations of Ottoman Empire and intelligence of confidential activities of them. In this study, Phanariotes are evaluated under light of original historical sources in terms of their positions in Ottoman Empire, their interpreting activities, their appointment to Wallachia and Moldavia as voivode, their intelligence works during period of governorship for Ottoman Empire on political developments and agreements in Europe by means of their intelligencers.

**Keywords:** Wallachia, Moldavia, Voivode, Phanariots, Ottoman.

\* Doç. Dr., Tarih Bölümü, Fen-Edebiyat Fakültesi, Uludağ Üniversitesi, Bursa. E-posta: cafer1@uludag.edu.tr.

## Giriş

Eflak; Tuna ile Karpatlar arasında, Boğdan ise; Tuna ile Karadeniz arasında kalan ovalık bölgeler için Osmanlı döneminde kullanılan yer isimleridir. Devlete ait kayıtlarda bu iki yer için “memleketeyn” ifadesi de kullanılmıştır. Osmanlı Devleti, Eflak sahasını 14. yüzyılın sonlarından itibaren, Boğdan’ı ise 15. yüzyılın başlarından itibaren hâkimiyeti altına almıştır. Bu tarihlere kadar bölgede hüküm süren bağımsız beylikler, bu süreçten sonra Osmanlı Devleti’ne bağlı haraç ödemek suretiyle itaatlerini bildiren<sup>1</sup> imtiyazlı birer beylik olmuşlardır. Çoğu zaman Avusturya başta olmak üzere Avrupalı devletlerle ittifaklar yapan bu beyliklerin, Osmanlı Devleti’nden defalarca ayrılma girişimleri söz konusudur.<sup>2</sup> Osmanlı Devleti, siyasi, toplumsal ve dini yapılarını muhafaza etmelerine izin verdikleri bu beyliklerin başındaki voyvoda<sup>3</sup> unvanlı yöneticileri, yerli aristokrat aileler arasından seçerek göreve getirmiştir. Ancak 18. yüzyılın başlarında yaşanan siyasi gelişmelere paralel olarak, Eflak ve Boğdan voyvodalarının Avrupalı devletlerle gizli işbirliği kurmaları sebebiyle, bu usul uzun bir dönem kesintiye uğramıştır. Osmanlı Devleti yöneticileri bölgedeki gelişmelerin, hâkimiyeti sağlama konusunda bir tehdit oluşturabileceği kaygısıyla, Eflak ve Boğdan’ın yönetimi için yerli voyvodalar yerine, artık İstanbul’un Fener semtinde oturan itibarlı ailelerden seçtikleri kişileri bu göreve getirmeye başlamıştır.<sup>4</sup> Bâb-ı Âlî’nin<sup>5</sup> Eflak ve Boğdan’ın yönetimi için görevlendirdiği voyvodaları doğrudan doğruya tayin etmesi ve bunları düzenli olarak Fenerli ailelerden seçmesi süreci 1711-1821 yılları arasında yaşanmıştır.<sup>6</sup> Bu süreçte sadece ilgili bölgeleri yönetmekle kalmayan Fenerli Beyler, aynı zamanda Osmanlı Devleti’ne Avrupa Devletleri ile ilgili haberler ve istihbarat göndermişler, tercüme faaliyetlerinde bulunmuşlar ve devletlerarası ilişkilerde önemli rolleri yerine getirmişlerdir.

Günümüzde, Fenerli seçkin ve zengin ailelerin adlarını, ünlü şahıslarını, yaşamlarını, belirli devlet kadrolarını ellerine geçirmelerini, Eflak ve Boğdan’da voyvodalık görevleri süresince icraatlarını, Yunan bağımsızlık mücadelesine giden yolda gösterdikleri çabala-

<sup>1</sup> Panaite Viorel, “Haraçgüzarların Statüleri: XV. ve XVII. Yüzyıllarda Eflak, Boğdan ve Transilvanyalılar Üzerine Bir Çalışma”, *Osmanlı*, Güler Eren (der.), Cilt 1, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 1999, s.375.

<sup>2</sup> Abdülkadir Özcan, “Boğdan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 6, İstanbul, 1992, s.269.

<sup>3</sup> Voyvoda kelimesi; Slavca’da asker anlamına gelen *vojn* ile yönetici anlamına gelen *vodac* kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiştir. 15. yüzyıldan 1866’ya kadar Slavca metinlerde Eflak ve Boğdan idarecileri için *hospodar* ifadesi de kullanılmaktadır.

<sup>4</sup> Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, VI. Cilt, 5. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995, s.42-43.

<sup>5</sup> Bugünün Türkçesinde Yüce Kapı anlamına gelen bu ifade, Osmanlı döneminde sadrazamın başında bulunduğu Osmanlı hükümetini ifade etmektedir. Bâb-ı Âlî ifadesini 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren arşiv belgelerinde ve birçok kaynak eserde görmek mümkündür. Bkz. Ahmed Vâsıf Efendi, *Mebâsinü’l-Asâr ve Hakaikü’l-Abbâr*, Mücteba İlgürel (Yay.), Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994, s.7, 12, 21, 31, 36, 37.

<sup>6</sup> Nicolae Iorga, *A History of Roumania: Land, People, Civilisation*, Trans. by Joseph McCabe, Londra, T. Fisher Unwin, 1925, s.182.

rını ve sair konuları ele alan çok geniş bir yazın bulunmaktadır.<sup>7</sup> Bu yazın, özellikle Türklerin dışındaki araştırmacılar ve özellikle Romen ve Yunan tarihçilerin çabaları ile ortaya çıkarılmıştır. Ancak Romen, Yunan, Bulgar ve Sırp ulusal tarih kaynaklarında Fenerliler çağı, genellikle kötü bir dönem olarak ele alınmıştır. Bu geleneksel bakış; entelektüel iflas, önüne geçilemeyen yozlaşma, toprakların yabancı ve yerli asiller tarafından sömürülmesi ve siyasi istikrardan yoksunluk tanımlandırmaları ile temellendirilmiştir. Şüphesiz bu kötü hüküm; 18. yüzyılda bölgede seyahat eden Batılı yazarların Fenerliler hakkında olumsuz bir hava oluşturmalarının bir sonucudur. Ayrıca 19. yüzyıl Romanya tarihçiliği tarafından bu yazılanların tercüme edilmesinin de bu sonuca katkısı bulunmaktadır.<sup>8</sup> Örneğin Roman Katolik Rum Doktor Zallony, bu kötü imajı oluşturan yazarlardan biridir.<sup>9</sup> Fenerlilerin bağımsız Yunan devletinin kontrolünü ele geçirmesinden korkan biri olarak Zallony, eserinde Fenerli prensleri, yer yer en vahşi davranışlarla idarelerini sağlayan şahıslar olarak tanımlamıştır. Zallony'nin 1824 yılında Marsilya'da basılan kitabı kısa sürede yankı bulmuş ve aynı yılın Aralık ayında Londra'da çıkan *The London Magazine*'de, kitabı tanıtan ve özetleyen bir makale İngiliz okuyucularına sunulmuştur.<sup>10</sup>

<sup>7</sup> Fenerliler hakkında doğrudan veya dolaylı bilgi veren kaynaklar için bkz., Jean C. Filitti, *Rôle Diplomatique des Phanariotes de 1700 à 1821*, Paris, Societe du Recueil General des Lois et des Arrêts, 1901; Robert W. Seton-Watson, *A History of the Rumanians from Roman Times to the Completion of Unity*, Cambridge, Cambridge University Press, 1934; Steven Runciman, *The Great Church in Captivity: A Study of the Patriarchate of Constantinople from the Eve of the Turkish Conquest to the Greek War of Independence*, Cambridge, Cambridge University Press, 1968, s.360; Panayiotis Zepos, "Le Politique Sociale des Princes Phanariotes", *Balkan Studies*, Cilt XI, 1970, s.81-90; Andrei Otetea (der.), *The History of the Romanian People*, Eugenia Farca (cev.), New York, Twayne Publishers, 1970; Andrei Pippidi, "Phanar, Phanariotes, Phanariotisme", *Revue des études sud-est européennes*, Cilt 13, No 2, 1975, s.231-239; Cyril Mango, "The Phanariotes and the Byzantine Tradition", Richard Clogg (der.), *The Struggle for Greek Independence. Essays to mark the 150th anniversary of the Greek War of Independence*, Londra, Archon Books, 1973, s.41-66; Christina Ion, "The Present Creates The Past: The 'Phanariotes', In The Romanian Text-books During The Second Part of the 19th Century", *Revue des études sud-est européennes*, Cilt 33, 1995, s.41-47; Cornelia Papacostea Danielopolou, "Etat actuel des recherches sur 'l'époque Phanariote'", *Revue des études sud-est européennes*, Cilt 24, No 3, 1986, s.227-234; Mihai Tipau, *Domnii Fanarioti în Tarile Romane, 1711-1821*, Mica Enciclopedie, Bucharest, Editura Omonia, 2008; Zeynep Sözen, *Fenerli Beyler, 110 Yılnın Öyküsü (1711-1821)*, İstanbul, Aybay Yayınları, 2000. Barbara Jelavich, *Russia and the Formation of the Romanian National State 1821-1878*, Cambridge, Cambridge University Press, 1984, s.3.

<sup>8</sup> 19 yüzyılın başlarında Avrupa'da Fenerliler dönemi hakkında olumsuz bir hava oluşturan sansasyonel kitaplar ve yazarları hakkında bakınız. Panayotis Alexandrou Papachristou, *The Three Faces of the Phanariots: An Inquiry into the Role and Motivations of the Greek Nobility under Ottoman Rule, 1683-1821*, Basılmamış Yüksek Lisans Tesi, Simon Fraser University, 1992, s.9-10.

<sup>9</sup> Marc Philippe Zallony, *Essai sur les Fanariotes*, Marseille, Ant. Ricard, 1824. Zallony'nin eserinde Fenerlilerin kökeni, divânda ve donanmada tercümanlık makamına ulaşmaları, divân tercümanlığından voyvodalık makamına ulaşmaları, giydikleri kıyafetler, boyarlarla ilişkileri, merkezle ilişkileri, bahçe kapı kâhyasının tanımı, Fenerli entrikalar, Rumların kaderi üzerinde Fenerli birliğin nüfuzu, *hospodarların azledilmeleri*, İstanbul'a çağırılmaları ve sürgün edilmeleri, Fenerli soylular, çocuklarının eğitimi ve Fenerli kadınların eğitimi gibi konular, 1821 yılında yaşanan Yunan ihtilâline kadar işlenmektedir.

<sup>10</sup> "The Fanariotes of Constantinople", *The London Magazine*, Cilt X, Londra, Aralık 1824, s.561-570.

19. yüzyılın amatör Romen tarihçileri de Batılıların eserlerinden faydalanarak bu süreci kötü ve nefretle anmışlardır. Ancak 20. yüzyılın başlarında, Romanya tarihçilerinden A. Sturdza ve Nicolae Iorga, Fenerlilerin yönetimi ile ilgili yazılanları geçersiz kılan araştırmalar yapmışlar ve bu dönemi aklamaya çalışmışlardır.<sup>11</sup> Ardından bu dönemi yeniden ele alan revizyonist okul mensubu modern tarihçilerden A. A. Pallis<sup>12</sup>, Radu Florescu<sup>13</sup>, Dionysios A. Zakythinos<sup>14</sup> ve Traian Ionescu-Niscov<sup>15</sup>, Fenerliler çağını farklı, olumlu ve aydınlık bir dönem olarak sunmuşlardır.<sup>16</sup> 21-25 Ekim 1970 tarihinde Selanik'te Fenerliler Çağı adıyla bir sempozyum<sup>17</sup> düzenlenmiş ve bu toplantıda sunulan bildirilerle Fenerliler çeşitli açılardan olumlu ve olumsuz yönleriyle incelemeye alınmış, birçok araştırmacı bu alanla ilgili önemli veriler ortaya koymakla kalmayıp, konuya olan ilgiyi de artırmışlardır.<sup>18</sup>

Bu çalışma, yukarıda belirtilenler bağlamında devletlerarası ilişkiler açısından 1711-1821 sürecinde Eflak ve Boğdan voyvodalarının Osmanlı Devletine yaptıkları tercümanlık, istihbarat ve siyasi bilgilendirme faaliyetlerini arşiv belgelerinden alınan verilerle değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Belirtilen süreçte görevlendirilen Fenerli voyvodalar ve onların yönetimi ile ilgili az sayıda yerli ve çok sayıda yabancı inceleme yapılmış olmasına rağmen, bu incelemelerde sözü edilen amaca yönelik Osmanlı arşiv kaynaklarından yararlanılarak bir anlatım yapılmamış veya kısmen yapılmıştır. Dolayısıyla bu araştırmanın hedefi, ilgili konuya ve alana yeni bilgiler katabilecek ve Osmanlı Devleti'nin devletlerarası ilişkilerini yönlendirmede izlediği siyaseti bir yönüyle ortaya koyabilecek tespitleri yapabilmektir.

## Fenerli Rum Ailelerin Donanma ve Dîvân-ı Hümâyûn Tercümanlıkları

Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u fethinden itibaren 18. yüzyıl başlarına kadar geçen süreçte var olan üstün gücü sayesinde, yabancı devletlerle diplomatik ilişkilerde tavrı ben merkezlidir. Bu süreçte diplomatik ilişkilerini; "Hiçbir Avrupalı Hıristiyan devleti eşit haklara haiz muhatap kabul etmemek ve onlarla hiçbir zaman daimi barış içinde olmamak" ilkesi çerçevesinde kuran Osmanlı Devleti, 18. yüzyıla kadar bu klasik diplomasi yapısını devam

<sup>11</sup> Alexandre A.C. Sturdza, *L'Europe Orientale et le Rôle Historique des Maurocordato, 1660-1830*, Paris, Librairie Plon, 1913.

<sup>12</sup> A. A. Pallis, *The Phanariots, A Greek Aristocracy under Turkish Rule*, Londra, 1951.

<sup>13</sup> Radu Florescu, "The Fanariot Regime in the Danubian Principalities", *Balkan Studies*, Cilt 9, 1968, s.301-318.

<sup>14</sup> Dionysios A. Zakythinos, *The Making of Modern Greece: From Byzantium to Independence*, Oxford, Blackwell, 1976.

<sup>15</sup> Traian Ionescu-Niscov, "L'Epoque Phanariote dans l'Historiographie Roumaine et Etrangère", *Symposium, L'Epoque Phanariote*, Thessaloniki, Institute for Balkan Studies, 1974, s.145-158.

<sup>16</sup> Papachristou, *The Three Faces of the Phanariots*, s.10-11.

<sup>17</sup> *Symposium L'Epoque Phanariote*, 21-25 Ekim 1970, Thessaloniki, Institute for Balkan Studies, 1974.

<sup>18</sup> Örneğin bkz. Démetre Skarl Soutzo, "Les Familles Princieres Grecques de Valachie et de Moldavie", *Symposium l'Epoque Phanariote*, s.229-254; Andrei Otetea, "La Désagrégation du Régime Phanariote", *Symposium L'Epoque Phanariote*, s.439-445.

ettirmiştir.<sup>19</sup> Bu dönemde dış ilişkiler geliştirme konusunda çok çaba sarf etmek zorunda olmayan devletin, Dîvân-ı Hümâyûn başta olmak üzere çeşitli kurumlarda tercümanları bulunmaktadır.<sup>20</sup> Rum, İtalyan, Macar, Alman ve Leh asıllı bu tercümanlar sayesinde yönettiği farklı halklarla iletişim sağlayan devlet, başkentte temsilcilikleri bulunan yabancı devletlerin elçileriyle de bu tercümanları sayesinde iletişim içerisindeydi.

Osmanlı yöneticilerinde gelişen Avrupalı devletlere göre bu üstünlük anlayışının yanı sıra, devlette ve toplumda kendi dindaşları dışındakilerin dillerini konuşmaya sıcak bakılmaması<sup>21</sup> ve dış ticaret faaliyetlerine Müslüman tebaanın itibar etmemesi gibi etkenler de, yabancı dil konuşma eğilimini çok zayıf bırakmıştır. Oysa Avrupa Devletleri çok erken dönemlerden itibaren devletlerarası siyaseti ve ticareti geliştirme faaliyetleri için çeşitli dillerde konuşan tercümanlar yetiştirmişler ve görevlendirmişlerdir.<sup>22</sup> Ancak 18. yüzyıl başlarına gelindiğinde Osmanlı Devleti yöneticileri, hâkim olunan coğrafya etrafında aleyhte değişen dünya düzenini ve siyasi şartları daha iyi idrak etmeye başlamışlardır. Bu dönemden itibaren dış politikada yeni bir anlayışın ortaya çıktığını, önce yabancı ülkelere gönderilen fevkalade elçiler ile sonraları ise Avrupa'da daimi elçiliklerin açılması ile görmek mümkündür. Devlet aynı dönemde, özellikle Batıyla haber ağı sağlayan Eflak-Boğdan voyvodaları, Dubrovnik Cumhuriyeti yöneticileri, Kırım hanları ve Erdel beyleriyle de daha aktif bir iletişime geçmiştir. İşte bu süreçte Fenerli Rumların tercümanlık faaliyetleri son derece önem kazanmıştır.

Fenerli ailelerin<sup>23</sup> Osmanlı'da tercümanlık hizmetleri, Eflak ve Boğdan özerk prensliklerine atanmalarından çok daha önce başlar. Dîvân-ı Hümâyûn tercümanlığının Rum ailelerin eline geçiş süreci, Panayotis Nikoussios'in (Panayot Efendi) 1669 yılında baş tercümanlığa atanması ile başlar. Onun bu göreve atanması, Kandiye kuşatmasında ve sonrasında

<sup>19</sup> Ali İbrahim Savaş, "Osmanlı Diplomasisinde El-Kadimu Yüzârü Kaidesi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, Sayı 15, 1997, s.432.

<sup>20</sup> Kanuni Sultan Süleyman dönemi tercümanları hakkında bkz. Josef Matuz, "Die Pfortendolmetscher zur Herrschaftszeit Süleymans des Prächtigen", *Südost-Forschungen*, Cilt 34, 1975, s.26-60.

<sup>21</sup> Zallony eserinde bu durumu şöyle özetler: "Türk kanunu kâfirlerin arasında kullanmak için tüm Muhammed ümmetini herhangi bir dil öğrenme nasibinden esirger. Bu dogmatik yasağın artması Dîvân-ı Hümâyûnun diplomatik ilişkilerde daima tercüman ihtiyacını doğurmuştur. Başlangıçta İtalyanca veya Grekçe yazılmış resmi evrakın tercümesinde Yahudiler kullanılmakta idi. Daha sonraları ise bu işi Fenerliler aldı". Bkz. Charles Swan, *Journal of a voyage up the Mediterranean; principally among the islands of the Archipelago, and in Asia Minor: to which is added an Essay on the Fanariotes, translated from the French of Mark Philip Zallony, a Greek*, Cilt II, Londra, Printed by R. Gilbert, 1826, s.282.

<sup>22</sup> Avrupa devletlerinin Doğu dilleri alanında yetiştirdiği ve çalıştırdığı tercümanları hakkında bkz. Frederic Hitzel, *Dil Oğlanları ve Tercümanlar*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1995; Antoine Galland, *İstanbul'a Ait Günlük Hâtıralar (1672-1673)*, Şerhlerle Yayınlayan: Charles Schefer, Çev: Nahid Sırrı Örik, I. Cilt, 3. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.

<sup>23</sup> Bu ailelerin isimleri; Argyropoulos, Callimachi, Cantacuzino, Caradjas, Ghikas, Manos, Mavrocordatos, Mavrogenes, Mourousis, Musurus, Racovitza, Rosettis, Soutzos, Ipsilantis, Vacarescu ve Vlastos olarak bilinmektedir. Bakınız. Cengiz Orhonlu, "Tercüman", *İslâm Ansiklopedisi*, 5. Baskı, Eskişehir, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997, s.177; Aurel Decei, "Fenerliler", *İslâm Ansiklopedisi*, 4. Cilt, 5. Baskı, Eskişehir, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997, s.549.

daki barış görüşmeleri esnasında Vezîr-i âzam Fazıl Ahmed Paşa'ya yaptığı tercümanlık faaliyetleri ile olmuştur.<sup>24</sup> Panayotis, aynı zamanda Fazıl Ahmed Paşa'nın hekimliği görevinde de bulunmuş birisidir. 1673 yılında bu göreve yine Rum kökenli bir hekim olan, İskerletzâde Aleksandır Mavrokordato atanmıştır.<sup>25</sup> 1699 yılında Avusturya ile yapılan Karlofça Antlaşmasına Reîsülküttâb Râmî Mehmed Efendi'nin yanında baş tercüman olarak katılan bu şahıs da, verdiği hizmetle Osmanlı yönetiminin takdirini almış birisidir. Kısaca 1669 yılından itibaren başlayarak 1821 yılına kadar çok sayıda Fenerli<sup>26</sup> aile mensupları, donanma tercümanlığı ve Dîvân-ı Hümâyûn baş tercümanlığı makamlarını ellerinde tutmuşlardır.<sup>27</sup> Bu süreç Osmanlı tarihçiliğinde "Fenerli Baş Tercümanlar Çağı" olarak ifade edilmektedir.<sup>28</sup>

Fenerliler, aralarından tercümanların, casusların, piskoposların, patriklerin, ruhbanların ve voyvodaların çıktığı, aralarına giren yabancıları barındırmayan kendi içinde kapalı bir sınıftır.<sup>29</sup> İstanbul'un Fener semtinde oturan bu seçkin aileler, kendilerini Bizans İmparatorluğu'nun mirasçısı olarak gören, Rum, Romen, Arnavut, adalı ve İtalyan kökenli soylu veya sonradan soyluluk kazanan şahıslardan oluşmaktadır.<sup>30</sup> Ancak hepsi Rumca konuştukları için ve kendilerine özgü bir Rum kültürü oluşturdukları için Fenerli Rum aileler olarak da tanımlanmaktadır.<sup>31</sup> Fenerli Rum aileleri ve beyleri, Osmanlı Devleti'nde imtiyazlı bir azınlık olarak, devletin haricî işlerinde müsteşarlık ve tercümanlık görevlerinde bulunmuşlar, Eflak ve Boğdan voyvodalıkları, Girit ve Sisam valilikleri gibi üst düzeyde görevler yapmışlar, ticaret ve sanatta oldukça ileri gitmişlerdir. Servetlerini tüccarlık, gemi taşımacılığı ve bankerlikten kazanmış bu soylular, Osmanlı yönetiminin çok önemli işlerinin vazgeçilmezleri olmuşlardır.

Fenerliler, taşradaki stratejik bölgelerin yönetimini yapan, mültezimlikle tuz mukataalarını kiralayan, Osmanlı sarayı ve ordusuna tedarikçilik yapan, deniz ve karada askeri işlerde etkin rol alan ve Karadeniz buğday ticaretini kontrol eden ailelerdir.<sup>32</sup> Bu faaliyet-

<sup>24</sup> Swan, *Journal of a voyage up the Mediterranean*, s. 282.

<sup>25</sup> Bu şahıs hakkında bkz. Johannes Irmischer, "Alexandros Mavrokordatos, Greek Scholar and Turkish Diplomat", *XII. Türk Tarih Kongresi (12-16 Eylül 1994), Kongreye Sunulan Bildiriler*, III. Cilt, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, s.1005-1008; Nestor Camariano, *Alexandre Mavrocordato, le grand drogman son activité diplomatique, 1673-1709*, Thessaloniki, Institute for Balkan Studies, 1970.

<sup>26</sup> Fener, İstanbul'da Haliç'in güney sahilindeki tarihi bir semtin adı olup, günümüzde Fatih ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. Fener semti, aynı zamanda Ortodoks kilisesinin ruhani liderinin makamı ile birlikte de anılmaktadır.

<sup>27</sup> Arnold J. Toynbee, *A Study Of History*, Abridgement of Volumes I-VI by D. C. Somervell, New York, Oxford University Press, 1987, s.130-132.

<sup>28</sup> Damien Janos, "Panaiotis Nicousios and Alexander Mavrocordatos: The Rise of the Phanariots and the Office of Grand Dragoman in the Ottoman Administration in the Second Half of the Seventeenth Century", *Archivum Ottomanicum*, Cilt 23, 2005, s.177-196; Philip Mansel, *Constantinople, City of the World's Desire, 1453-1924*, New York, St. Martin's Griffin, 1998, s.153-162.

<sup>29</sup> Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, (1640-1774)*, Cilt 4, Çev: Nilüfer Epçeli, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2009, s.304.

<sup>30</sup> Sözen, *Fenerli Beyler*, s.7.

<sup>31</sup> Bu çalışmada sıkça geçen Fenerli Rum aileler ifadesi de bu anlamda algılanmalıdır.

<sup>32</sup> Jelavich, *Russia and the Formation of the Romanian*, s.3; Pallis, *The Phanariots*, s.106; Christine Philliou, "Communities on the Verge: Unraveling the Phanariot Ascendancy in Ottoman Governance", *Comparative Studies in Society and History*, Cilt 51, 2009, s.153.

leri sayesinde Batı dünyası ile ticari ilişkiler kuran Fenerliler, Batı davranışları, gelenekleri ve dilleri hakkında birinci elden bilgi edinmişlerdir. Patriklik makamının bulunduğu İstanbul'un Fener semtindeki bu aileler, gerek ruhban sınıfı ile yakınlıkları ve gerekse ticaretle uğraşmaları sebebiyle, bu süreçte bir eşraf sınıfı meydana getirmişlerdir.<sup>33</sup> Uluslararası ticaret yaparak dil becerisi kazanan bu aileler, çocuklarını başta İtalya olmak üzere Avrupa'daki ülkelerde okutmuşlar ve yabancı dil öğrenmelerini sağlamışlardır. Hekimlik eğitimi alan bu çocukların büyüdülerinde devlet erkânına doktorluk yapmaları, bunlara diplomat-tercümanlık yolunu açmış ve bu sayede Osmanlı donanmasında ve Dîvân-Hümâyûnda birçoğu tercümanlık görevlerine getirilmişlerdir.<sup>34</sup> Osmanlı Devleti'nin bu dönemde Balkanlar'da Rus nüfuzunun artış göstermesi karşısında, Ortodoks halklarla daha iyi iletişim sağlama açısından Fenerlilerden yararlanmayı düşünmesi de, Rumların tercümanlık görevine getirilmelerinde etkili olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde tercümanlık yapan Fenerliler, İtalyanca ve Fransızca başta olmak üzere Avrupa dillerini iyi bilmekte idiler. Bu dillerin yanı sıra, Osmanlı Türkçesini oluşturan Arapça, Farsça ve Türkçe'yi de biliyorlardı.<sup>35</sup> Bu dilleri bilip de donanma ve Dîvân-ı Hümâyûn tercümanlığı gibi görevlere getirilenlere muafiyet beratı verilmekte ve oldukça iyi bir gelir tahsis edilmekteydi. Örneğin Rusya'ya esir düşen ve kurtulduktan sonra Osmanlı Devletinde Dîvân-ı Hümâyûn tercümanlığına 1782 yılında tayin edilen İskeretzâde Aleksandır'a muafiyet beratı verilmiştir<sup>36</sup> ve 1783 yılının Aralık ayında görevi karşılığında İnebahtı sancağında bulunan ceraciler mukataası malından yıllık 1675 kuruş has maaşı tahsis edilmesi hakkında ilgili mukataa mutasarrıflarına hüküm yazılmıştır.<sup>37</sup> Bir başka örnekte, Dîvân-ı Hümâyûn tercümanı Sarı Beyzâde Aleksandır için, Eflak voyvodalığında yıllık kırk kese akçe maaş tahsis edilmesi hususunda Eflak voyvodası Mihâl'e hüküm yazıldığı görülmektedir.<sup>38</sup>

Tercümanlara sunulan imtiyazlar aynı şekilde onların yanlarında çalıştırdığı dil öğretmenleri ve hizmetkârlarına dahi sunulmakta idi. İstanbul kadısı, yeniçeri ağası ve dergâh-ı muallâ kapıcıbaşılardan olan İstanbul cizyedârına yazılan Mayıs 1791 tarihli bir fermanda, Kostantinzâde Aleksandır adlı Dîvân-ı Hümâyûn tercümanının yanında çalışan sekiz nefer dil oğlanı ile on iki nefer hizmetkârının cizyeden ve sâir vergilerden muaf tutulması emredilmekte idi.<sup>39</sup> Tercümanlığın dışında yabancı ülkelerde maslahatgûzar olarak görevlendirilenlere de oldukça iyi meblağlar tahsis edilmekteydi. 1820 yılında İngiltere'de görevli Andonaki, Nemçe'de görevli Yanko Mavroyani ve Fransa'da görevli Nikolaki adlı maslahatgûzarların her birine aylık ikişer bin beş yüz kuruş maaş Eflak cizyesi malından

<sup>33</sup> Decei, "Fenerliler", s.548.

<sup>34</sup> Carter V. Findley, *Osmanlı Devletinde Bürokratik Reform, Bâbüâlî (1789-1922)*, L. Boyacı- İ. Akyol (çev.), İstanbul, İz Yayıncılık, 1994, s.79.

<sup>35</sup> Johann Strauss, "The Millets and The Ottoman Language: The Contribution of Ottoman Greeks to Ottoman Letters (19th-20th Centuries)", *Die Welt des Islams*, Cilt 35, Sayı 2, 1995, s.192.

<sup>36</sup> *Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi (BOA), C.HR. nr. 7238.*

<sup>37</sup> *BOA, C.HR. nr. 3860.*

<sup>38</sup> *BOA, C.HR. nr. 8061.*

<sup>39</sup> *BOA, C.HR. nr. 5353.*



verilmek üzere tahsis edilmiştir.<sup>40</sup> Tüm örneklerde görüldüğü gibi Dîvân-ı Hümâyûn tercümanlığı ve maslahatgüzarlık gibi görevler için tahsis edilen maaşlar, çeşitli mukataa kaynaklarından veya voyvodalıkların cizye gelirlerinden karşılanmaktadır.

Aldıkları gelir karşılığında, yabancı dilde yazılmış resmi evrakı Türkçeye çevirmek, ikili antlaşmalarda tercümanlık yapmak ve başka devletlerle siyasi ilişkiler geliştirmekle görevli olan Fenerlilerin, bazen Osmanlı Devleti aleyhinde de davrandıkları görülebilmekteydi. Bazı tercümanların antlaşmalar esnasında devlet sırlarını karşı tarafa gizlice söyledikleri ve ifade edilen sözleri çarpıttıkları görülebilmekteydi. Bu gibi durumların tespiti, ilgili tercüman görevden alınmakta veya tercümanın idamı gerçekleştirilmekteydi.<sup>41</sup> Rum tercümanlarına duyulan itimatsızlık Osmanlı yöneticileri dışında, yabancı devlet yöneticilerini de rahatsız etmiştir. Napolyon Bonaparte'ın Paris'teki Osmanlı elçisi Halet Efendi ile yaptığı gizli görüşmede bu durum en çarpıcı örneği ile görülmektedir. Bonaparte bu görüşmenin başlangıcında Halet Efendi'nin elini tutarak; "Benim Rumlardan bir vechiyle emniyetim yoktur, onların cümlesi Rusya'ya tâbidir, onun için bu ifade edeceğim sırra vâkıf olmaması için tercümanınızı istemedim. Bizim tercümanın da İstanbul'da dostu çoktur. Onu dahi konuşulanları bilmemesi için çağırmadım" demiştir.<sup>42</sup> Bu görüşmede Bonaparte'ın yakın bir adamı, Arap lisanı ile Halet Efendi'ye konuşulanları aktarmıştır.

## Fenerli Tercümanların Eflak ve Boğdan Voyvodalıkları

III. Ahmed zamanından itibaren, Eflak ve Boğdan voyvodalıklarına yerli prensler yerine, Osmanlı yönetiminin kontrolünde kalacağı düşünülen İstanbullu Rum beyleri getirilmeye başlanmıştır. 18. yüzyıldan itibaren Osmanlı dış münasebetlerinin daha önemli hale gelmesi, yıllardır donanma ve dîvân tercümanlıklarını yapan Fenerli ailelerin bu prensliklere voyvoda olarak atanmalarında ve bu işin bir âdet halini almasında etkilidir.<sup>43</sup> Bölgedeki Rusya ve Avusturya tehdidine karşı Eflak ve Boğdan'ı daha iyi yönetmek amacıyla da uygulanan bu siyaset sürecinde, Fenerli Rum beylerinin Osmanlı yönetim erki içindeki yerlerini sağlamlaştırdığı bir dönem başlamıştır.<sup>44</sup>

Bâb-ı Âlî'nin voyvodalarını doğrudan doğruya tayin etmesi ve bunları tercihen Fenerli Rum ailelerden seçmesi sürecinin başlangıcı olarak, tarihçilerin Boğdan için 1709 veya 1711 ve Eflak için ise 1716 yılını göstermek şeklinde genel bir yaklaşımı bulunmaktadır. Her iki beylik için Fenerli beylerin voyvoda olarak atanma sürecinin sona ermesi ise 1821 yılı olarak kabul edilmektedir. Bu tarihlerden önce Eflak ve Boğdan'da Rum prensler de görülmüştür. Ayrıca 1711-1821 sürecinde, bu makama getirilen aileler sade Rum kökenli olmayıp, farklı kökenlerden gelmiş ve Rumlaşmış aileler olup, aralarında

<sup>40</sup> BOA, C.HR. nr. 7891.

<sup>41</sup> Sezai Balcı, *Osmanlı Devleti'nde Tercümanlık ve Bab-ı Ali Tercüme Odası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara, 2006, s.79.

<sup>42</sup> BOA, HAT. nr.5766/B. Ayrıca bkz. Enver Ziya Karal, *Halet Efendi'nin Paris Büyük Elçiliği (1802-1806)*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1940, s.60.

<sup>43</sup> J. H. Kramers, "Terdjuman", *Encyclopaedia of Islam*, E. J. Brill's First Encyclopaedia of Islam, Cilt VIII, 1913-1936, s.725.

<sup>44</sup> Orhonlu, "Tercüman", s.177.

evlilikler yoluyla akrabalıklar da kurulmuştur. Bu farklılıklara rağmen 1711-1821 süreci, belki de belirtilen devrenin Romanya tarihinde bir gerileme çağı olarak görülmesinin de etkisiyle klişeleşmiştir.<sup>45</sup>

Fenerlilerden Boğdan'da voyvodalık görevine tayin edilen ilk kişi, Divân-ı Hümâyûn tercümanı Aleksandır Mavrokordato'nun oğlu Nikola'dır. 1709'da göreve atanan bu şahıs bir yıl sonra Kırım Hanı aracılığı ile azledilmiş ve yerine Dimitri Kantemir göreve getirilmiştir. Aynı tarihte Eflak'ta voyvodalık görevini ise yerli beylerden Konstantin Brankovano yapmaktadır. Bu iki lider 1711 Osmanlı-Rus savaşında Ruslarla ittifak yapmışlardır. Osmanlı yönetimi önce Konstantin Brankovano'nun ihanetini haber almış, kendisini İstanbul'a getirtmiş ve dört oğlu ile birlikte idam ettirmiştir.<sup>46</sup> Bu idamda Boğdan beyi Dimitri Kantemir'in, Brankovano'nun Osmanlı hükümetine sadık kalmadığı yolunda şikâyetle bulunması etkili olmuştur. Hâlbuki daha sonra Kantemir'in de Prut savaşında Petro'ya yardım ettiği ortaya çıkmıştır. Ancak Kantemir Rusya'ya çoktan sığınmıştır.<sup>47</sup> Savaştan hemen sonra 1711 yılında Nikola ikinci kez Boğdan voyvodalığına tayin edilmiştir. Eflak'ta ise Brankovano'dan sonra Stefan Kantakuzen Romen halkından çıkan son voyvoda olarak göreve atanmıştır. 30 Aralık 1715'te bu görevden azledilen Stefan Kantakuzen'in yerine, artık Eflak'ta Fenerli ailelerin voyvodalığı dönemini başlatacak İskerletoğlu Nikolaki göreve getirilecektir.<sup>48</sup>

Eflak ve Boğdan voyvodalığına atanabilmek için, önce kapı kethüdalığı<sup>49</sup>, donanma tercümanlığı ve Divân-ı hümâyûn tercümanlığı gibi görevlerde çalışmak gerekmektedir. Bu görevlerde muvaffakiyet göstermenin yanı sıra, özellikle düşman devletlerle savaş sonrası mütareke ve müsâlaha yapılması için görevlendirilen murahhaslara başarılı tercümanlık yapma işi, voyvodalığa atanmak için oldukça etkili üstün hizmetlerdir.<sup>50</sup> Fenerli bir beyin bu makamlar sonrasında voyvodalığa yükseltilmesi ile kendisinden boş kalan kadroya, Eflak ve Boğdan voyvodalarının akrabasından biri getirilmekte idi. Örneğin donanma tercümanı Kostaki 1796 senesinde Eflak voyvodalığına terfi edeceğinden, boş bıraktığı tercümanlık kadrosuna Boğdan voyvodasının damadı ve kapı kethüdası olan Aliko tayin

<sup>45</sup> Aurel Decei, "Eflak", *İslâm Ansiklopedisi*, 4. Cilt, 5. Baskı, Eskişehir, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997, s.186.

<sup>46</sup> İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV. Cilt, 2. Kısım, 4. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995, s.45. Konstantin'in Eflak'ta bıraktığı emvali ve altınları hususunda ve onun yerine Eflak boyarlarından İstefan'ın voyvodalığa getirilmesi hususunda bakınız. *BOA, C.MTZ.* nr. 127 ve nr. 569.

<sup>47</sup> Kemal Karpat, "Eflak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 10, İstanbul, 1994, s.468.

<sup>48</sup> *BOA, C.HR.* nr. 3752.

<sup>49</sup> Zallony'nin bahçe kapı kâhyası olarak ifade ettiği bu görevliler, İstanbul dışında oturan yüksek devlet görevlilerinin temsilcisi olarak atanan kişilerdir. Divân'ın yanında bulunan ve kendi hükümetleri ile ilgili vezir-i azamın emirlerini direkt alan bu şahıslar, kendi prensliklerinin yönetimi ile ilgili Divân üyelerinin sorularını da cevaplandırırlardı. bkz. Swan, *Journal of a voyage up the Mediterranean*, s.315.

<sup>50</sup> Ağustos 1791'de Osmanlı Devleti'nin Avusturya ile yaptığı Zıştovi muahedesinde ve ardından Rusya ile yaptığı Yaş antlaşmasında murahhasların yanında mükaleme (konuşma ve zabıt) tercümanı olan Kostantin Beyzâde Aleksandır Mürüzi yoğun bir çaba ile Boğdan voyvodalığına terfi edilmiştir. *BOA, HAT.* nr. 41835/A; 55104. Ayrıca bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s.77.

olunmuştur.<sup>51</sup> Tercümanlar ve voyvodaların göreve getirilme ve terfilerinde hilat giydirilmekte ve bu görevlere atanma, ilgili resmi evrakın üst kısmına padişahın “ilbâs-ı hilat oluna” yazısıyla yapılmaktaydı.<sup>52</sup> Tüm bu makamlar için Fenerli aileler arasında büyük çekişmeler yaşanır.<sup>53</sup> Birbirleriyle rakip olan Fenerli Beyler, voyvodalıkları elde etmek için devlet ricaline hulûl etmek ve menfaat göstermek suretiyle emellerine ulaşıyorlardı. Hamilerinin sahneden çekilmeleri ve yerine gelenlerin çöplenecek için rakip tarafı tutmaları suretiyle voyvodalıklarda sık sık değişim oluyordu.<sup>54</sup> Görevinden uzaklaştırılan bir voyvoda yaptığı girişimlerle defalarca göreve geri gelebiliyordu. Örneğin daha önce beş kez Eflak voyvodalığına getirilip Limni’ye sürgün edilmiş Kostantin Mavrokordato affedilip, altıncı kez bu göreve getirilmiştir.<sup>55</sup>

Eflak ve Boğdan voyvodalarının başlangıçtan beri en önemli vazifeleri, zamanında haraçlarını ödemek<sup>56</sup>, İmparatorluğun dış politikasına uymak, sultanın seferlerine katılmak ve Osmanlı devletinin menfaatleri ile çatışan komşu devletlerin hareketleri hakkında bilgi toplamaktır.<sup>57</sup> 1711-1821 sürecinde tercümanlıktan yetişerek bu göreve ulaşan Fenerliler sayesinde, voyvodaların özellikle istihbarat sağlama görevleri fazlasıyla yapılmıştır. Osmanlıların bu dönemde, Fenerli aileler içerisinde çıkan ve memur gibi çalışan bu voyvodalar için; “Bâb-ı Âlî’nin Avrupa’ya çevrilmiş iki gözü” şeklinde bir tabir kullanmaları<sup>58</sup>, voyvodaların bu etkin görevlerinin önemine binaendir. Voyvodalar, buldukları bölgede kendi casusları ile veya bağlı oldukları Fenerli birliğin yurtdışında oturan veya dolaşan önemli şahısları vasıtasıyla, Avrupa’da neler olduğuna ilişkin bilgileri haber alıyorlardı. Viyana’da Rum bankerlerin önemli bir kısmı Fenerli beylerle mektuplaşıyorlardı. Avrupalı konsolosların çoğu ve Osmanlı ilişkileri konusunda Akdeniz ve okyanus limanlarında görevlendirilmiş önemli şahıslar, Fenerlilerle iletişim kuruyorlardı. Fenerliler bu sayede her şeyden haberdar oluyorlardı.<sup>59</sup>

<sup>51</sup> *BOA, HAT.* nr. 7872. Diğer bir örnekte, sabık Boğdan voyvodası Yanakizâde Aleksandır Kalimaki’nin oğlu Yanaki Kalimaki’nin donanma tercümanlığına getirildiği görülmektedir. Bkz. *BOA, C.BH.* nr. 7830.

<sup>52</sup> Donanma-yı Hümâyûn tercümanı olan Aleksandırî’nin Divân-ı Hümâyûn tercümanlığı’na tayiniyle boş kalan donanma tercümanlığı’na Eflak voyvodası esbak Nikola Karaca’nın ortanca oğlu Yanko Karaca’nın Kaptan-ı Derya Hüseyin Paşa’nın tayin yazısı ile terfi ettirilmesi ve hilat (kaftan) giydirilmesi ve bu konuda padişahın “ilbâs-ı hilat oluna” yazısıyla iznin verilmesi hakkında bkz. *BOA, HAT.* nr. 15373. Ayrıca bkz. Sözen, *Fenerli Beyler*, s.22vd.

<sup>53</sup> Zallony, *Essai sur les Fanariotes*, s.97.

<sup>54</sup> Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s.55.

<sup>55</sup> Swan, *Journal of a voyage up the Mediterranean*, s.285.

<sup>56</sup> Eflak boyarlarından İstefan’ın voyvodalığa atanması hususunda oluşturulan beratta, Eflak voyvodalığının her yıl düzenli vermesi gereken haraç, taahhüd ve ıyd-ı edha (kurban bayramı) akçelerinin zamanında ödenmesi zikredilmektedir. Bakınız. *BOA, C.MTZ.* nr. 569.

<sup>57</sup> Viorel, “Haraçgüzarların Statüleri”, s.376-377.

<sup>58</sup> Aurel Decei, “Boğdan”, *İslâm Ansiklopedisi*, 2. Cilt, 5. Baskı, Eskişehir, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997, s.702.

<sup>59</sup> Swan, *Journal of a voyage up the Mediterranean*, s.326.

Eflak ve Boğdan'daki Fenerli voyvodalar genellikle üç yıl süre ile göreve atanmakta olup<sup>60</sup>, sürelerini tamamladıklarında İstanbul'a çağrılmaktaydılar.<sup>61</sup> Pek çoğu bu süreyi tamamlamamaya da, oldukça kısa olan bu dönemde Fenerli voyvodaların evlilik yoluyla yerli boyar aileleri ile ittifak kurdukları, sermayelerini bu alanlara yatırarak bölgesel güçlerini artırma imkânlarına ulaştıkları gözlenmektedir. Rumların yükseldikleri bu en üst mertebede, Bizans'ı yeniden canlandırma çabaları da sıkça görülmektedir.<sup>62</sup> Romen tarihinde hala nefretle anılan bu süreç; adaletsizlik, entrika, bahşiş ve rüşvetin artması sebebiyle bir inhitat dönemi olarak kabul görmektedir. En çok üçer yıllığına tayin edilmelerine rağmen Fenerli beylerin, beraberinde getirdikleri akrabaları ve iş ortakları ile yerli halkı sömürdüklerine inanılmaktadır.<sup>63</sup> Fakat aynı dönemde Romanya'da Fenerli beylerin çabaları ile Batı'ya açılma yolu tutulmuş, köylülere bazı şahsi hürriyetler tanınmış, toprağa bağlı kölelik kaldırılmış ve hastane ve okul gibi kurumlar açılmıştır.<sup>64</sup> Örneğin Konstantine Mavrokordato 1730 yılında Eflak'ta meşhur bir reform yapmıştır. Yeni mahkemeler kurmuş, vergi alımlarını düzene sokacak mali düzenlemeler yapmış, boyarların ulusal milis kuvvetleri üzerinde hâkimiyet ve baskılarını ortadan kaldırmıştır. Mavrokordato, Eflak'ta hâkimiyet sağlamak ve Osmanlı yönetiminin gözüne girebilmek için 1731 yılında Boğaziçi kıyılarının düzenlenmesi için de çalışmış birisidir.<sup>65</sup>

Voyvodaların diğer bir görevi işçi politikaya uygun idari düzenlemelerde bulunmaktadır.<sup>66</sup> Osmanlı Devleti için Eflak ve Boğdan başta olmak üzere Tuna nehri civarı sahalar ve Karadeniz sahillerindeki mahaller çok önemli hububat ekim alanlarıdır. Bu açıdan voyvodaların işçi politika açısından bu sahalardaki üretimi takip etme ve işçi görevlendirme gibi rolleri de bulunmaktadır. Eflak ve Boğdan voyvodalarına yazılan hükümlerde, her yıl hasat vaktinde Tuna nehri kenarında bulunan çeşitli sahalardan Karadeniz sahillerindeki değişik mahallere birçok orakçının gönderildiği<sup>67</sup>, buradaki ekinlerin bereketli olması sebebiyle daha fazla orakçıya ihtiyaç duyulduğu ile ilgili bilgiler yer almaktadır.<sup>68</sup> Yine Tuna nehri kıyılarındaki yerleşim birimlerinde görevli bulunan kadınlar, naipler, voyvodalar ve sâir zabıtana gönderilen hükümde, Eflak reayasının serbest ve

<sup>60</sup> Bazen bu süreyi aşanlar da bulunmaktadır. 1774 yılında Eflak voyvodalığına tayin edilen Aleksandr İpsalanti yedi yıldan fazla görevde kalmıştır. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s.57.

<sup>61</sup> Süresi dolan Eflak voyvodası Manol Bey'in İstanbul'a gelerek hanesinde ikamet etmesi hususunda kendisine gönderilen hüküm için bakınız. *BOA, C.MTZ.* nr. 406.

<sup>62</sup> Mango, "The Phanariots and the Byzantine Tradition", s.41-66; Dan Berindei, "Princes Phanariotes des Principautés Roumaines: une forme de résurrection de Byzance?", *Byzant. Forsch.* Cilt 17, 1991, s.71-84; Karpas, "Eflak", s.468; Findley, *Osmanlı Devletinde Bürokratik Reform*, s.80; Papachristou, *The Three Faces of the Phanariots*, s.33vd.

<sup>63</sup> Decei, "Fenerliler", s.549.

<sup>64</sup> Fenerli voyvodaların Eflak ve Boğdan'daki reformları hakkında bkz. Florin Constantiniu ve Papacostea Şerban, "Les Réformes des Premiers Phanariotes en Moldovie et en Valachie: Essai d'interprétation", *Balkan Studies*, Cilt 13, 1972, s.89-118; Horia B. Oprişan, "Les Princes Phanariotes et l'europeanisation des Roumains", *Balkan Studies*, Cilt 31, 1990, s.107-130.

<sup>65</sup> Swan, *Journal of a voyage up the Mediterranean*, s.284.

<sup>66</sup> Sözen, *Fenerli Beyler*, s.10.

<sup>67</sup> *BOA, C.MTZ.* nr. 261.

<sup>68</sup> *BOA, C.MTZ.* nr. 873.

verimli şekilde ziraatta bulunmaları için kimsenin haksızlık ve zulüm yapmaması tembihlenirken, “Memleket-i Eflak Devlet-i Âliyyemin kilârı olmaktan nâşi” şeklinde geçen padişah ifadesiyle, bu sahanın işçesi politika açısından önemi vurgulanmaktadır.<sup>69</sup>

Eflak ve Boğdan voyvodalarının önemli bir görevi de, bölgede bulunan toprak sahibi zengin aristokratlar olan boyarların itaat altında tutulması ve boyarlardan oluşan bir divanla toprakların idare edilmesidir. Osmanlı Devletinin bu sahalarda yabancı devletlerle yaptığı mücadelelerde orduya asker temini konusunda boyar ailelerinin önemli yükümlülükleri bulunmaktaydı. Zaman zaman maiyetindekiler ile sefere iştirak etmeyen boyarlar, bölgede düzeni bozacak hareketlere cüret edip yerli halka zulümde bulunuyorlardı. Bu gibi durumlarda voyvodalara gönderilen hükümlerle, boyarlar edeplendirilmeye ve itaat altına alınmaya çalışılmıştır.<sup>70</sup> Özellikle bu süreçte Rusya ile yapılan uzun savaşlarda bu kargaşalar çıktığı gibi, Eflak ve Boğdan sahası harap bir hale geldiğinden, devlet asayişini yeniden sağlamak ve halkı maddi sıkıntıdan kurtarmak için bazı tedbirler almaktaydı.<sup>71</sup>

Eflak ve Boğdan'da Fenerli beylerin voyvodalıkları dönemi 1821'de yaşanan Yunan ayaklanması ile sona ermiştir. 1821'de başlayan Yunan isyanının ilk perdesi Yunan toprakları dışındaki Eflak ve Boğdan sahasında farklı nedenlerle başlamıştır. Eflak sahasındaki olaylar İpsilantiler ve Stourtzalar adlı asil ailelerin ve yüksek rütbeli rahiplerin çabaları ile başlamıştır. Boğdan'daki olaylar ise, Rus çarının desteği ile Bükreş'te Tudor Vladimirescu adlı bir köylü gencin önderliğinde, nefret ettikleri Rum voyvodalarının sömürsünden halkı kurtarmak için başlamıştır.<sup>72</sup> Aleksandır İpsilanti'nin organize ettiği Rum ihtilal hareketi Boğdan voyvodası Rum asıllı Mihail Suça tarafından desteklenmiştir.<sup>73</sup> Ayaklanma esnasında Vladimirescu'nun askerleri Bükreş civarında yine Rusya'nın desteklediği Aleksandır İpsilanti'nin ordusu ile savaşmış ve ihanete uğramışlardır.<sup>74</sup> Osmanlı Devleti bu isyanları bastırmak için Rumeli'deki askerlerini kullandıysa da bu kuvvetler yetersiz kaldığından, Edirne'de toplanmak üzere Hudâvendigâr, Kocaeli ve Karesi sancağından gayet güzide ve bahadır, cenk ve harbe kadir altı bin nefer piyade ve süvariye de görevlendirmiştir.<sup>75</sup> Ayrıca Osmanlı yönetimi bu bölgede çıkan isyanının Rum halkının yaşadığı diğer yerler ve adalara sirayet etmesinden çekinerek, buralara da asker sevkini

<sup>69</sup> BOA, C.MTZ. nr. 649; Ayrıca İstanbul'un buğday ihtiyacının temininde bu sahanın önemi için bkz. Tefvik Güran, “The State Role in the Grain Supply of İstanbul: The Grain Administration, 1793–1839”, *International Journal of Turkish Studies*, Cilt 3, 1984–1985, s.27–41.

<sup>70</sup> 1776 tarihli belgede, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılmış muharebe sırasında Eflak memleketinin boyarları ve sair ahalisinin bu tarz töhmetleri hakkında bakınız. BOA, C.MTZ. nr. 983.

<sup>71</sup> Rusya ile savaşın uzun sürmesi sebebiyle harap olan Eflak ve Boğdan'da iki sene cizye vergisinin alınmaması hususunda Temmuz 1776 tarihli belge için bakınız. BOA, C.MTZ. nr. 987.

<sup>72</sup> M. Alaaddin Yalçınkaya, “Osmanlılar Döneminde Eflak ve Boğdan”, Osman Karatay ve Bilgehan A. Gökdağ (der.), *Balkanlar El Kitabı*, Cilt I, Ankara, Karam-Vadi Yayınları, 2006, s.393.

<sup>73</sup> “Eflak Voyvodası iken ölen Aleko'nun helaki esnasında Bükreş'te Todori nâm kâfir başına topladığı reaya ile bağı ve şekavete cesaret etmiş ve firarı İpsilanti'nin oğlu Aleksandır, Pervin suyunun beri tarafına geçip Baş kasabasına duhul etmiş ve kasaba-i mezbureyi zabt ve Boğdan Voyvodası Mihail dahi ona tabiiyet ederek...” Bkz. BOA, C.DH. nr. 9708.

<sup>74</sup> Karpat, “Eflak”, s.468.

<sup>75</sup> BOA, C.HR. nr. 173.

başlatmıştır.<sup>76</sup> Bu isyanlar sonrasında Osmanlı hükümdarı II. Mahmud, Eflak ve Boğdan voyvodalarına Fenerli Rum beyleri tayin etme usulünü kaldırmış ve eskiden olduğu gibi yerli ailelerden voyvoda tayin usulüne dönmüştür.

## **Fenerli Voyvodaların Siyasi İlişkiler Geliştirme ve İstihbarat Faaliyetleri**

Bir önceki başlık altında Fenerli voyvodaların yerine getirdikleri görevler anlatılırken, voyvodaların komşu devletlerin siyasi eylemleri hakkında bilgi topladıkları ve düşman devletlerle savaş sonrası yapılan mütareke ve müsâlahada tercümanlık yaptıklarından söz edilmişti. Şimdi çalışmanın ana temasını oluşturan bu konu örneklerle biraz daha açılarak, Osmanlı Devleti'nin devletlerarası ilişkiler geliştirme ve takip etmede bir dönem takip ettiği yol hakkında somut tespitler yapılabilir.

Her şeyden önce voyvodalar, Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıl sürecinde başlıca düşmanı olan Rusya ve Avusturya gibi devletlerin yaptıkları faaliyetleri ve ordularının harekâtını yakından takip edip sadarete bildirmekteydiler. Bu konuya örnek olabilecek Eylül 1798 tarihli bir belgede Rusya'nın ihtiyaten "berren ve bahren" sefer tedarikine başladığı ve Leh canibine ve Turla nehri boyuna asker yığıldığı konusunda Boğdan voyvodası Aleksandri'nin Osmanlı yönetimine daha önceden bilgi aktardığı belirtildikten sonra, şimdilerde de Rusya'nın Nemçe tarafına dahi 60 bin nefer kadar asker ulaştıracağına dair haber alındığı ve sair konular bildirilmektedir.<sup>77</sup> Voyvodalar, düşman devletlere ait orduların harekâtının bildirilmesi dışında, alınması gereken acil önlemleri de arz etmişlerdir. Şubat 1782 yılında Boğdan voyvodası Aleksandri; Moskov ve Nemçe'nin gizli ittifakından dolayı bu devletlere karşı bölgede hazırlıklı olmak ve hızlı müdahale etmek için Tuna nehrinin denize döküldüğü yerde bulunan Özi şehrinde başka, Bender muhafızının da yardıma gelmesi için emir verilmesini ihtar etmektedir.<sup>78</sup>

Voyvodalar bazen kendi topraklarından geçen tüccarı dahi sorgulayarak düşman devletler hakkında haberler alabiliyorlardı. 1782 yılında Boğdan voyvodalığına getirilen İskerletzâde Aleksandri Mavrokordato<sup>79</sup>, Karadeniz'e ticaret maksadıyla gitmek isteyen ve Bec (Viyana) tarafından nehir yolu ile Kalas iskelesine gelen bir Macar boyarının, Kherson<sup>80</sup> şehrinde çıkan veba salgını sebebiyle işlerini tamamlayamayarak Boğdan sahasına geri dönmesi sonrasında onu sorguladığı görülmektedir. Macar boyarının verdiği bilgilere göre; Kherson'da Rusya tarafından her biri yetmiş parden müteceviz topçeker üç kıta sefine deryaya bırakılmış, ancak burada inşa olunan sair gemilere istihdam olunan amele de veba hastalığıyla dağılmış ve perişan olmuşlardır. Macar boyarı ayrıca, Kherson'dan Leh hududuna değin çok sayıda askerin mevcut olduğunu, Leh içlerinde Urman denilen mahalde de çok sayıda askerin bulundurulduğunu başlarındaki generallerin adları ile

<sup>76</sup> BOA, C.DH. nr. 6359.

<sup>77</sup> BOA, HAT. nr. 13495.

<sup>78</sup> BOA, HAT. nr. 803.

<sup>79</sup> BOA, C.MTZ. nr. 364.

<sup>80</sup> Ukrayna'nın güneyinde bir tersane ve liman şehridir.

birlikte Boğdan voyvodasına iletmiştir. Voyvoda Aleksandır bu bilgilerin dışında Rusların müttefiki olan Avusturya'nın, kendi askerlerinin bölgede hızla ilerleyebilmesi için kızaklar yaptırdığı, içleri koyun derisi ile kaplı kış elbiseleri diktirdiği ve sair hususları 30 Aralık 1782 tarihli istihbarat mektubuyla Osmanlı yönetimine aktarmıştır.<sup>81</sup> Voyvoda Aleksandır Ağustos 1783 tarihli diğer bir yazısıyla, Nemçe İmparatorunun Galiçya'da sekiz gün ikamet ederek ticaret ve askeri konularda yeni düzenlemelerde bulunduğu, Rusya askerlerine ulaklar gönderdiği ve sair konularda Varşova şehrinde bulunan casusu vasıtasıyla bilgi edindiğini belirtmektedir.<sup>82</sup> Aleksandır'ın bu süreçte yaşanan gelişmeleri sürekli iletmediği, Rusya'nın Lehistan ve Ukrayna bölgesinde askeri hareketleri ve hazırlıklarını bildiren bir ay sonraki yazısından da anlaşılmaktadır.<sup>83</sup>

Voyvodalar, Avrupa'da yaşanan siyasi gelişmeleri; Viyana, Varşova, Bosna ve Belgrad gibi önemli şehirlerde oturan casusları vasıtasıyla öğrenip başkente aktarmışlardır.<sup>84</sup> Eflak voyvodası Nikolavus, Varşova ve Viyana şehirlerinde oturan adamlarından aldığı gizli mektupların özet tercümelerini 1787 yılında başkente göndererek; Rusya, Fransa, Nemçe ve Prusya gibi devletlerin birbirleriyle yaptıkları muahedeleri ve siyasi çekişmeleri aktarmaktadır.<sup>85</sup> Avrupalı devletlerinin aralarında gerçekleştirdikleri ittifakları ve antlaşmaları içeren metinleri çeviren voyvodalar, bu devletlerin birbirleriyle savaşlarını ve onlara ait orduların ilerleyişlerini aktarıyorlar, Avrupa'da basılan kitap, risale veya gazetelerdeki önemli bilgileri özetleyerek ve bunları Osmanlı Türkçesine çevirerek başkente gönderiyorlardı. Örneğin Eflak voyvodası, Fransa ile Nemçe İmparatoricesi arasında gerçekleştirilen savunma ittifakına Rusya'nın da dâhil olduğunu belirten ve bu üç devlet arasında gerçekleşen ittifaka ait dokuz maddeyi gösteren tercümeyi 19 Ekim 1756 tarihli yazısı ile başkente göndermiştir. Versay'da yapılan bu ittifakın dokuzuncu maddesinde, bu devletlerin yaptıkları ittifakı Devlet-i Âliyye'ye ilan ve beyana muhtaç olduklarını izhar etmeleri de kayıt altına alınmıştır.<sup>86</sup>

Kasım 1799'da bir başka Eflak voyvodası olan Aleksandır; Rusya, Fransa, İngiltere ve Nemçe arasında Avrupa'da meydana gelen dönemin savaşlarını ve bazı devletlere ait donanmaların denizlerdeki konumlarını Osmanlı yönetimine yazmıştır.<sup>87</sup> Mayıs 1801 tarihli yazısıyla Boğdan voyvodası Kostantin; İngiliz donanmasının İsveç ve Danimarka arasında kalan Sünd Boğazını geçerek Baltık denizine girdiğini, Rusya'nın bu durum karşısında bölgedeki devletlere karşı düşmanca tutumundan vazgeçtiğini, Fransa'nın bu gelişmeleri yakından takip ederek tavır aldığını ve Nemçe ile Fransa arasındaki barışın şartlarını ayrıntılı olarak başkente aktarmıştır.<sup>88</sup>

<sup>81</sup> *BOA, HAT.* nr. 439/A.

<sup>82</sup> *BOA, HAT.* nr. 327/A.

<sup>83</sup> *BOA, HAT.* nr. 443.

<sup>84</sup> *BOA, C.MTZ.* nr. 811.

<sup>85</sup> *BOA, C.HR.* nr. 6188.

<sup>86</sup> *BOA, HAT.* nr. 257. Ağustos 1761 tarihli yazısı ile bir başka Eflak voyvodası da İsveç ile Danimarka arasında yapılan antlaşmanın özetini içeren metni başkente göndermiştir. Bkz. *BOA, HAT.* nr. 58486.

<sup>87</sup> *BOA, HAT.* nr. 1476.

<sup>88</sup> *BOA, HAT.* nr. 1488.

Napolyon'un kendisini Fransa İmparatoru ilan etmesi sonrasında Büyük Avrupa devletleri ile yaptığı uzun savaşlar, bu süreçte görev alan birçok voyvodanın kaleminden Osmanlı Devleti'ne anlatılmıştır. Eflak voyvodası 1813 senesi Haziran ayının ikisi tarihleriyle, Prusya ile İngiltere Devleti arasında iâne-i nakdiyeye (nakdi yardıma) dair akd olunan bir muahedenin tercüme suretini Bâb-ı Âli'ye göndermiştir. Dokuz maddeden oluşan bu muahede metni, Fransa'nın taarruzuna ve tazyikine maruz kalan Avrupa devletlerinin serbestiyet ve istiklallerini elde etmeleri amacıyla, İngiltere ve Prusya kralı arasında nakdi ve değişik şekillerde yardım oluşturmayı hedefliyordu.<sup>89</sup> Boğdan voyvodası ise, Fransa ile savaşacak müttefik devletlere ait askerlerin Avrupa'da ilerleyişi ile 27 Teşrin-i evvel 1228'de (8 Kasım 1813) Beç şehrinde basılan resmi gazetede ki ihbar ve havadisın özet tercümesini Aralık 1813'te sadarete göndermiştir.<sup>90</sup> Bu bilgiler, 19 Ekim 1813'te Leipzig'te yapılan ve Napolyon'un yenilgisi ile sonuçlanan Milletler Muharebesi sonrasında yaşanan gelişmeleri aktarmak için gönderilmiştir. Napolyon'un son direnişi sonrasında Paris'e giren müttefik orduları, 31 Mart 1814'te Napolyon'un imparatorluktan düşürülmesi ile savaş kazanmışlardır. Savaş sonrası Napolyon'un durumunun karara bağlanması için, Fransa hükümeti, Avusturya, Prusya ve Rusya arasında 11 Nisan 1814 de Fontainebleau Antlaşması imzalanmıştır.<sup>91</sup>

Yirmi bir maddeden oluşan Fontainebleau Antlaşması metninin içeriği yine bir voyvodanın yazımı ile elimizde bulunmaktadır. Boğdan voyvodası İskerlet, bu muahede senedini tercüme ederek, 11 Aralık 1814'te sadarete göndermiştir. Bu muahede ile Napolyon ve hanedandan olan prensler, Fransa İmparatorluğunun, İtalya Krallığının ve sair memleketlerin mülkiyet ve tasarruf hakkından feragat ediyorlardı. Napolyon Elbe adasına sürgüne gönderiliyor ve bu ada Napolyon'un hayatı müddetince müstakil prenslik itibar olunarak tasarruf ve mülkiyeti yedinde kalıyordu. Adanın temlikinden gayri Fransa'nın varidat-ı mülkiyesinden iki milyon franklık gelir senedi Napolyon'a tahsis olunup, işbu meblağın yarısı imparatoriçe Maria Luiza'ya ait oluyordu. Diğer maddelerde; Napolyon hanedanlığının İtalya Krallığı ve Fransa'daki mal varlığının ne olacağı, Napolyon ve akrabaları ile yanında çalıştırdığı görevlilerin Elbe'ye gemilerle gönderilmesinin ne şekilde gerçekleşeceği ile ilgili konular yer almakta idi. Metnin yirmi birinci maddesinde, bu muahede senedinin tasdiknâmelerinin iki gün zarfında Paris şehrinde mübadele olunması kararı alınmıştır.<sup>92</sup> 30 Mayıs 1814'te ise Paris'te Fransa ile dört müttefik devlet arasında barış antlaşmaları yapılmıştır. 1815 yılında, bu antlaşmaya kadar yaşanan gelişmeleri, Napolyon'un Elbe adasından kaçışını, milletler nizamında ortaya çıkan değişimi ve İngiltere, İsviçre cumhuru, Osmanlı, İspanya ve sair devletlerdeki siyasi gelişmeleri konu alan bir risale Avrupa'da yazılmıştır. Boğdan voyvodası bu risalenin bile özetini tercüme ederek, 19 Kasım 1816 tarihli yazıyla Osmanlı yönetimine takdim etmiştir.<sup>93</sup>

<sup>89</sup> BOA, HAT. nr. 40788.

<sup>90</sup> BOA, HAT. nr. 45572.

<sup>91</sup> Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997, s.72-73.

<sup>92</sup> BOA, HAT. nr. 45597.

<sup>93</sup> BOA, HAT. nr. 49844/B.



Voyvodaların diğer bir hizmeti, Osmanlı Devleti'nin savaştığı devletlerle savaş sonrası yapılacak mütareke ve müsâlahâ görüşmelerine katılacak murahhaslara konuşma ve zabıt tutma konusunda tercümanlık yapma faaliyetleridir. Mütareke ve müsâlahaya katılacak murahhaslar reisülküttâb başta olmak üzere Müslüman üst düzey diplomatlar arasından seçilirken, onların tercümanlıkları da voyvodalara ve Rum tercümanlara verilmektedir. Voyvodalar kişisel ilişkiler geliştirme marifetleriyle yabancı devlet elçileriyle bu toplantılarda yakın dostluklar kurarak istihbaratını kuvvetlendirmektedirler. Osmanlı Devleti ile Nemçe arasındaki barışa aracılık eden Prusyalı bir diplomat ile bu barış görüşmelerinde tercüman olarak bulunan Boğdan voyvodası Aleksandır Bey'in arasındaki münasebet ve ardından kurulan muhaberat bu duruma güzel bir örnektir. Prusyalı diplomatın Paris'e elçi tayin edilmesi sonrasında, Paris'ten hususi haberler alınması için Boğdan voyvodası vasıtasıyla 1803 yılında haberleşme ağı tesis edilmiştir.<sup>94</sup>

Voyvodalar, Avrupalı devletlerin elçileri vasıtasıyla Osmanlı Devleti'ne ve padişaha sunacakları konular veya siyasi tekliflerde de önemli araçlardı. Örneğin Fransa elçisi; Fransa Devleti'nin Osmanlı Devleti'nin dostu olduğunu, Avusturya ile Osmanlı Devleti arasında devam eden harbin bitirilmesi için aracılık etmek istediğini, Eflak voyvodası Nikola Mavroyani'ye yazdığı bir mektupla ifade etmektedir. Eflak voyvodası da bu konuyu 1788 yılında başkente ileterek ne cevap vermesi gerektiğinin belirtilmesini istemekte, devlet yönetimi ise Fransa elçisinin bu teklifinin Nemçe'nin talebiyle yazılmış olmasını düşünmektedir.<sup>95</sup> Osmanlı Devleti bu dönemde Rusya ve Avusturya'ya karşı savaşmaktadır ve Eflak voyvodası Nikola Mavroyani yukarıda belirtilen yazışmanın yanı sıra, bu savaşlarda Avusturya'ya karşı Türk ve Romenlerden teşkil ettiği kuvvetlerle çarpışmaya girmiş ve başarılar kazanmış bir voyvodadır. Ancak bu başarılarla şımaran Mavroyani, en büyük destekçisi olan Sadrazam Gazi Hasan Paşa'nın ölümü sonrasında yalnız kalmış ve yerine geçen Sadrazam Çelebi Hasan Paşa tarafından idam edilmiştir.<sup>96</sup>

Voyvodaların önemli bir kısmının bu hizmetleri yanında, bazısının ise Avusturya ve Rusya'ya Osmanlı Devleti hakkında gizli bilgi sızdırdığı da görülmekte idi. Bu gibi durumların tespiti voyvodaların görevden alınması veya idamı ile sonuçlanmaktaydı. Ancak bazıları yaptıkları bu davranışların anlaşılması sonrasında, bilgi sızdırdıkları devletlere kaçarak sığınmaktadırlar. Boğdan voyvodası İskerletzâde Aleksandır, görev ihmali ve Ruslarla Rumlar arasındaki gizli bir cemiyetin reisi olduğu yönünde duyumların alınması gerekçesiyle azledilerek İstanbul'a çağırılmıştır. Aleksandır bu azil sonrası İstanbul'a gelmeyerek 1786 yılında Rusya'ya kaçmış ve ihanetini izhar eylemiştir.<sup>97</sup> Aleksandır'ın başlangıçta nereye firar ettiğini bilemeyen Osmanlı yönetimi, konunun tahkiki işini yeni Boğdan voyvodası Aleksandır İpsalanti'ye vermiştir.<sup>98</sup> Oysa Aleksandır İpsalanti Avusturya'nın

<sup>94</sup> BOA, HAT. nr. 13662.

<sup>95</sup> BOA, HAT. nr. 54770.

<sup>96</sup> Uzunçarşılı, *Osmanlı Taribi*, s.59-60.

<sup>97</sup> Oysa Aleksandır 14 Mayıs 1785 tarihli yazısıyla, Avrupa'nın değişik şehirlerinde bulunan casusları vasıtasıyla Avrupa'da yaşanan her türlü siyasi gelişmeyi Osmanlı Devleti'ne hızlı bir şekilde aktaracağını belirtmekteydi. Bkz. BOA, C.MTZ. nr. 811.

<sup>98</sup> BOA, C.HR. nr. 6563.

himayesi ile bu göreve getirilmiş ve onun da kısa süre sonra Osmanlı Devleti'ne ihanet ettiği ve Avusturya'ya bilgi sızdırdığı ortaya çıkmıştır.<sup>99</sup> Bu noktada voyvodaların göreve getirilmesinde Osmanlı Devleti'nin düşmanları olan Avusturya ve Rusya'nın da nüfuzu olduğu görülebilmektedir. Nitekim 1791 yılındaki mütareke ile durdurulan Rus savaşları sonrasında sulhun gerçekleşmesi durumunda, Osmanlı yönetimi Boğdan voyvodalığına, Dîvân-ı Hümâyûn ve mükaleme tercümanı olan Aleksandır Beyzâde'yi getirmek isterken, Rusya'nın bu görev için 1786 yılında Rusya'ya kaçan ve sığınan İskerletzâde Aleksandır'ı önermesinden çekinilmektedir. Bu konuyu yansıtan evrakın üst kısmına padişahın el yazısı ile kaydettiği; "Boğdan'a Moskov'un ricasıyla voyvoda nasb olunur ise Boğdan'ın Moskov'un elinde kalmadan hiçbir farkı yoktur, buna dikkat lazımdır"<sup>100</sup> şeklindeki cümle, bu atama yetkisinin Osmanlı için önemini göstermektedir.

## Sonuç

18. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin, Eflak ve Boğdan'ın yönetimi için yerli bo-yarlar yerine Fenerli beylerden voyvodalar ataması kısa vadede faydalı, uzun vadede ise olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Zamanla Fenerli voyvodaların, büyük rütbeli Rum papaz-larla işbirliği yaparak Eflak ve Boğdan halkını sömürmeye başlamaları, Rus ve Avusturya devletleri ile gizli yazışmalarda bulunmaları bunlardan bazılarıdır. Osmanlı Devleti'nin 1711-1821 sürecinde Eflak ve Boğdan'ın yönetimi için sıklıkla voyvoda değişimine git-mesi, bu olumsuz gelişmelerden haberdar ve rahatsız olması ile ilgilidir. Bu süreçte göreve atanan voyvodaların önemli bir kısmının öldürülmesi, 18. yüzyılın ikinci yarısından iti-baren Osmanlı sultanlarının, merkezi otoritelerini eyaletlerde sürdürmekte ne denli zor-landıklarını göstermeleri bakımından ilginçtir. Aslında Osmanlı Devleti bu süreçte kendi himayesinde bulunan Patrikhane yolu ile bölgeyi yönetmek istemiştir. Ancak Fenerli voy-vodalar bu düşüncenin aksine, 1750'den sonra İstanbul Patrikhanesiyle işbirliği yaparak Bizans Devleti'ni canlandırma yolunu aramışlardır. Ardından 1774 yılında yapılan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusların; Eflak ve Boğdan voyvodalıkları ile Osmanlı sahasında yaşayan Ortodoks halkların koruyuculuğu hakkını kazanmaları, durumu daha da kötüye götürmüştür. 1812 yılında gerçekleşen Bükreş Antlaşması gereğince, Ruslar Boğdan'ın doğu kısmı ve en önemli yerleri olan Akkirman, Kili ve Bender'i ele geçirerek, bölgede giderek artan bir hâkimiyet kurmuşlardır. Dolayısıyla ortaya çıkan bu dış faktörlere bağlı olarak özellikle 1770-1820 arasındaki süreçte, Fenerli voyvodaların nüfuzunun en güçlü olduğu bir dönem yaşanmıştır. Bu sayede Fenerli voyvodalar, Osmanlı İmparatorluğu ile gelişmekte olan Avrupa ve Avrasya imparatorlukları arasında önemli siyasi ilişkilerin sür-dürülmesinde etkili olurlarken, kendi emellerine de hizmet imkânına kavuşmuşlardır.

Yunan ayaklanmasının yaşandığı 1821 yılına gelindiğinde, Rum tercüman ve voy-vodaların Bâb-ı Âlî'ye yanlış bilgiler aktarmaları ve bazılarının bu ayaklanmayı destek-lemeleri, baş tercümanlık görevinin Rumların elinden alınmasıyla sonuçlanmıştır. 1821 yılında Bâb-ı Âlî'de bir tercüme odası kurulmuş ve başına da Mühendishane-i Hümâyûn hocası Yahya Naci Efendi ile oğlu Ruhiddin Efendi getirilmiştir. Bu gelişmelerin yanı sıra

<sup>99</sup> Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s.75-76.

<sup>100</sup> *BOA, HAT*. nr. 55104.

1826 yılında Osmanlı Devleti'nin Rusya ile imzaladığı Akkirman Antlaşması ile voyvodaların tayini hususunda Rusya ile anlaşmak mecburiyeti de kabul edilmiştir.<sup>101</sup> 1829 yılına gelindiğinde, Rusya ile yapılan Edirne Antlaşması ile Eflak ve Boğdan voyvodaları lehine yeni imtiyazlar tanınmıştır. Bu imtiyazlar içerisinde voyvodaların yedi yıl için değil kaydı-ı hayat şartı ile görevde kalmaları ve memleketin iç idaresini tamamen onlara bırakma ve iki memleketin iç idaresi hakkında Rusya tarafından hazırlanacak bir esas nizamnâmeyi tasdik etme gibi şartlar vardır. Kısacası bu süreçten sonra, Rusya'nın bölgedeki çabaları, 1848 ihtilalinin getirdiği karışıklıklar ve Eflak ve Boğdan'da milliyet fikrinin gelişmesine etki eden olaylar sebebiyle, iki memlekette Osmanlı hâkimiyeti zor şartlar altında devam etmiştir.<sup>102</sup>

Netice itibarıyla Balkanların ulusal tarih kaynaklarında Fenerli voyvodalar; Osmanlı İmparatorluğu içinde imparatorluk kurmuş doğulu despotlar olarak tanımlanırken, bir yönüyle de ulusal uyanışı sağlayan ve Yunan kültürünü yeniden canlandıran topluluk olarak da anılmaktadırlar. Bu bağlamda Fenerliler Osmanlı yönetiminde idarecilik ve iletişim faaliyetleri ile bütünleştirici bir role sahip görünürlerken, aynı zamanda ulusal yolda kendi unsurlarını Osmanlı yönetiminden ayıştıran bir işleve de sahip olmuşlardır.<sup>103</sup> Bu konudan başka, voyvodaların bölgedeki yönetimi ve devletlerarası ilişkilerdeki verimlilikleri tartışıla dursun, var olan en önemli gerçek; onların istihbarat amaçlı başkente gönderdikleri mektupların ve tercüme ettikleri antlaşma metinlerinin siyasi tarih araştırmacıları açısından bulunmaz değere sahip olmalarıdır. Dolayısıyla Batılı araştırmacıların değişik açılardan irdelediği bu tartışmalı süreç, Osmanlı arşivleri vasıtasıyla daha detaylı değerlendirilmeye muhtaç gözükmektedir.

<sup>101</sup> Özcan, "Boğdan", s.271.

<sup>102</sup> Karal, *Osmanlı Tarihi*, s.45.

<sup>103</sup> Philliou, "Communities on the Verge", s.152.

## Kaynakça

- Ahmed Vâsîf Efendi, *Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakaikü'l-Ahbâr*, Yay: Mücteba İlgürel, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994.
- Armaoğlu, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.
- Balci, Sezai, *Osmanlı Devleti'nde Tercümanlık ve Bab-ı Ali Tercüme Odası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara, 2006.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi*, İstanbul.
- a. *Hatt-ı Hümayûn Tasnifi (HAT.)*: nr. 257, 327/A, 439/A, 443, 803, 1476, 1488, 5766/B, 7872, 13495, 13662, 15373, 40788, 41835/A, 45572, 45597, 49844/B, 54770, 55104, 58486.
- b. *Cevdet Tasnifi (C.)*:  
*Bahriye (BH.)*: nr. 7830.  
*Dahiliye (DH.)*: nr. 6359, 9708.  
*Eyâlet-i Mümtaze (MTZ.)*: nr. 127, 261, 364, 406, 569, 649, 811, 873, 983, 987.  
*Hariciye (HR.)*: nr. 173, 3752, 3860, 5353, 6188, 6563, 7238, 7891, 8061.
- Berindei, Dan, "Princes Phanariotes des Principautés Roumaines: une forme de résurrection de Byzance?", *Byzant. Forsch.*, 17, 1991, ss.71-84.
- Camariano, Nestor, *Alexandre Mavrocordato, le grand drogman son activité diplomatique, 1673-1709*, Thessaloniki, Institute for Balkan Studies, 1970.
- Constantiniu, Florin - Şerban, Papacostea, "Les Réformes des Premiers Phanariotes en Moldovie et en Valachie: Essai d'interprétation", *Balkan Studies*, 13, 1972, ss.89-118.
- Decei, Aurel, "Boğdan", *İslâm Ansiklopedisi*, 2. Cilt, 5. Baskı, Eskişehir, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997, ss.697-705.
- Decei, Aurel, "Eflak", *İslâm Ansiklopedisi*, 4. Cilt, 5. Baskı, Eskişehir, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997, ss.178-189.
- Decei, Aurel, "Fenerliler", *İslâm Ansiklopedisi*, 4. Cilt, 5. Baskı, Eskişehir, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997, ss.547-550.
- Filitti, Jean C., *Rôle Diplomatique des Phanariotes de 1700 à 1821*, Paris, Societe du Recueil General des Lois et des Arrêts, 1901.
- Findley, Carter V., *Osmanlı Devletinde Bürokratik Reform, Bâbiâli (1789-1922)*, Çev: L. Boyacı- İ. Akyol, İstanbul, İz Yayıncılık, 1994.
- Florescu, Radu, "The Fanariot Regime in the Danubian Principalities", *Balkan Studies*, 9, 1968, ss.301-318.
- Galland, Antoine, *İstanbul'a Ait Günlük Hâtıralar (1672-1673)*, Şerhlerle Yayımlayan: Charles Schefer, Çev: Nahid Sırrı Örik, I. Cilt, 3. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.
- Güran, Tevfik, "The State Role in the Grain Supply of İstanbul: The Grain Administration, 1793-1839", *International Journal of Turkish Studies*, 3, 1984-1985, ss.27-41.
- Hitzel, Frederic, *Dil Oğlanları ve Tercümanlar*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1995.
- Ion, Christina, "The Present Creates The Past: The 'Phanariots', In The Romanian Textbooks During The Second Part Of The 19th Century", *Revue des études sud-est européennes*, 33, 1995, ss.41-47.
- Ionescu-Niscov, Traian, "L'Epoque Phanariote dans l'Historiographie Roumaine et Etrangère", *Symposium L'Epoque Phanariote*, Thessaloniki, Institute for Balkan Studies, 1974, ss.145-158.
- Iorga, Nicolae, *A History of Roumania: Land, People, Civilisation*, Trans. by Joseph McCabe, London, T. Fisher Unwin, 1925.
- Irmscher, Johannes, "Alexandros Mavrokordatos, Greek Scholar and Turkish Diplomat", *XII. Türk Tarih Kongresi (12-16 Eylül 1994)*, *Kongreye Sunulan Bildiriler*, III. Cilt, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, ss.1005-1008.

- Janos, Damien, "Panaiotis Nicousios and Alexander Mavrocordatos: The Rise of the Phanariots and the Office of Grand Dragoman in the Ottoman Administration in the Second Half of the Seventeenth Century", *Archivum Ottomanicum*, 23, 2005, ss.177-196.
- Jelavich, Barbara, *Russia and the Formation of the Romanian National State 1821-1878*, Cambridge, Cambridge University Press, 1984.
- Jorga, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, (1640-1774)*, Cilt 4, Çev: Nilüfer Epçeli, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2009.
- Karal, Enver Ziya, *Halet Efendi'nin Paris Büyük Elçiliği (1802-1806)*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1940.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, VI. Cilt, 5. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995.
- Karpat, Kemal, "Eflak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 10, İstanbul, 1994, ss.466-469.
- Kramers, J. H., "Terdjuman", *Encyclopaedia of Islam*, E. J. Brill's First Encyclopaedia of Islam, Cilt VIII, 1913-1936, ss.725-726.
- Mango, Cyril, "The Phanariots and the Byzantine Tradition", *The Struggle for Greek Independence. Essays to mark the 150th anniversary of the Greek War of Independence*, ed. Richard Clogg, London, Archon Books, 1973, ss.41-66.
- Mansel, Philip, *Constantinople, City of the World's Desire, 1453-1924*, New York, St. Martin's Griffin, 1998.
- Matuz, Von Josef, "Die Pfortendolmetscher zur Herrschaftszeit Süleymans des Prächtigen", *Südost-Forschungen*, 34, 1975, ss.26-60.
- Oprışan, Horia B. "Les Princes Phanariotes et l'europeanisation des Roumains", *Balkan Studies*, 31, 1990, ss.107-130.
- Orhonlu, Cengiz, "Tercüman", *İslâm Ansiklopedisi*, 5. Baskı, Eskişehir, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997, ss.-175-181.
- Otetea, Andrei (ed.), *The History of the Romanian People*, translated by Eugenia Farca, New York, Twayne Publishers, 1970.
- Otetea, Andrei, "La Désagrégation du Régime Phanariote", *Symposium L'Epoque Phanariote*, Thessaloniki, Institute for Balkan Studies, 1974, ss.439-445.
- Özcan, Abdülkadir, "Boğdan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 6, İstanbul, 1992, ss.269-271.
- Pallis, A. A., *The Phanariots, A Greek Aristocracy under Turkish Rule*, London, 1951.
- Panaite, Viorel, "Haraçgözarların Statüleri: XV. ve XVII. Yüzyıllarda Eflak, Boğdan ve Transilvanyalılar Üzerine Bir Çalışma", *Osmanlı*, Ed: Güler Eren, Cilt 1, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 1999, ss.373-383.
- Papacostea-Danielopolou, Cornelia, "Etat actuel des recherches sur 'l'époque Phanariote'", *Revue des études sud-est européennes*, 24, 3, 1986, ss.227-234.
- Papachristou, Panayotis Alexandrou, *The Three Faces of the Phanariots: An Inquiry into the Role and Motivations of the Greek Nobility under Ottoman Rule, 1683-1821*, Master Thesis, Simon Fraser University, 1992.
- Philliou, Christine, "Communities on the Verge: Unraveling the Phanariot Ascendancy in Ottoman Governance", *Comparative Studies in Society and History*, 51, 2009, ss.151-181.
- Pippidi, Andrei, "Phanar, Phanariotes, Phanariotisme", *Revue des études sud-est européennes*, XIII, 2, 1975, ss.231-239.
- Runciman, Steven, *The Great Church in Captivity: A Study of the Patriarchate of Constantinople from the Eve of the Turkish Conquest to the Greek War of Independence*, Cambridge, Cambridge University Press, 1968.
- Savaş, Ali İbrahim, "Osmanlı Diplomasisinde El-Kadimu Yüzârü Kaidesi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, Sayı 15, 1997, ss.431-456.

- Seton-Watson, Robert W., *A History of the Rumanians from Roman Times to the Completion of Unity*, Cambridge, Cambridge University Press, 1934.
- Soutzo, D metre Skarl, "Les Familles Princieres Grecques de Valachie et de Moldavie", *Symposium l'Epoque Phanariote*, Thessaloniki, Institute for Balkan Studies, 1974, ss.229-254.
- S zen, Zeynep, *Fenerli Beyler; 110 Yıln  yk s  (1711-1821)*, İstanbul, Aybay Yayınları, 2000.
- Strauss, Johann, "The Millets and The Ottoman Language: The Contribution of Ottoman Greeks to Ottoman Letters (19th-20th Centuries)", *Die Welt des Islams*, Vol. 35, Issue 2, 1995, ss.189-249.
- Sturdza, Alexandre A.C., *L'Europe Orientale et le Rôle Historique des Maurocordato, 1660-1830*, Paris, Librairie Plon, 1913.
- Swan, Charles, *Journal of a voyage up the Mediterranean; principally among the islands of the Archipelago, and in Asia Minor: to which is added an Essay on the Fanariotes, translated from the French of Mark Philip Zallony, a Greek*, Vol. II, London, Printed by R. Gilbert, 1826.
- The London Magazine*, "The Fanariotes of Constantinople", Vol. X, London, December, 1824, ss.561-570.
- Tipau, Mihai, *Domnii Fanarioti in Tarile Romane, 1711-1821*, *Mica Enciclopedie*, Bucharest, Editura Omonia, 2008.
- Toynbee, Arnold J., *A Study Of History*, Abridgement of Volumes I-VI by D. C. Somervell, New York, Oxford University Press, 1987.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, IV. Cilt, 2. Kısım, 4. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995.
- Yal nkaya, M. Alaaddin, "Osmanlılar Döneminde Eflak Ve Boğdan", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt I, Derleyenler: Osman Karatay - Bilgehan A. Gökdağ, Ankara, Karam-Vadi Yayınları, 2006, ss.386-396.
- Zakythinos, Dionysios A., *The Making of Modern Greece: From Byzantium to Independence*, Oxford, Blackwell, 1976.
- Zallony, Marc Philippe, *Essai sur les Fanariotes*, Marseille, Ant. Ricard, 1824.
- Zepos, Panayiotis, "Le Politique Sociale des Princes Phanariotes", *Balkan Studies*, XI, 1970, ss.81-90.

## Summary

The Eflaq (Wallachia) and the Bogdan (Moldavia) are the names used in Ottoman period for the places between the Danube and the Carpathians and plain lands between the Danube and the Black Sea, respectively. The Ottoman Empire ruled over Wallachia as from the end of the 14<sup>th</sup> century and Moldavia since the beginning of the 15<sup>th</sup> century. As of these centuries, the principalities of Wallachia and Moldavia became a privileged position by declaring their obedience provided for paying the tribute to Ottoman Empire. Governors having been selected from local aristocratic families and bearing the title of voivode were assigned for these principalities which were allowed to conserve their political, social and religious structures. However Ottoman administration relinquished to use this procedure for a while because voivodes of Wallachia and Moldavia collaborated with Russia and European States in parallel to political developments in the beginning of 18<sup>th</sup> Century. Afterwards, for administration of Wallachia and Moldavia, instead of local voivodes, the persons from esteemed Greek families residing in Phanar (Fener) district of Istanbul and working in translations of “Dîvân-ı Hümâyûn” (supreme court in Ottoman Empire) and navy were selected and appointed as voivodes. The process of directly appointment of voivodes and regularly selection of them from Greek families of the Phanar for government of Wallachia and Moldavia experienced from 1711 to 1821. In addition to governing the related regions in this period, the Phanariotes also provided intelligence about European States to Ottoman Empire, make works of interpreting and played important roles in international relations.

The fact that Ottoman foreign relations became more crucial since 18<sup>th</sup> century had an effect on the appointment of the Phanariote families making works of interpreting in the navy and “Dîvân-ı Hümâyûn” for years as voivodes of these principalities and turning this into a customary status. Along with this political process which was also executed in order to govern Wallachia and Moldavia against the threats of Russia and Austria in the region, there began a new period when Greek governors from the Phanar secured their positions in Ottoman government power. These voivodes could obtain intelligence in the region by means of their own intelligencers or influential Phanariotes dwelling in or traveling in abroad. Most of Greek bankers in Vienna were exchanging correspondences with the Phanariotes. Moreover many European consulates and important officers assigned in Mediterranean and Ocean ports for Ottoman relations were in touch with the Phanariotes. Thanks to this communication, the Phanariotes were informed about every issue. Due to these services of the governance of Wallachia and Moldavia governed by voivodes from families of the Phanar, they were defined as “the Bâb-ı Âlî’s two eyes fixed over Europe”.

The most important duties of principalities of Wallachia and Moldavia in tributary status were to pay their tributes on time, to make administrative arrangements in accordance with subsistence policy, keep landed gentry boyar families under obedience, to obey foreign policy of the Empire and to join Sultan’s excursions. Apart from these duties, the one being much more important and constituting the main theme of this study was their activities on intelligence in such a way that they collected information about political and military actions of neighbour states in regard to interests of Ottoman Empire by means of their intelligencers residing in important cities like Vienna, Warsaw, Bosnia and Belgrade and conveyed them to the capital. Moreover, activity of making works of interpreting on speaking and taking the minutes down to state delegates who participated in negotiations of post-war peace and armistice after with Ottoman Empire was also among their duties. The period of Greek governors from the Phanar in Wallachia and Moldavia came to an end with the Greek Rebellion in 1821. The fact that Greek translator and voivodes conveyed wrong information to Bâb-ı Âlî and some of them supported this rebellion in the beginning period of it resulted that the Greeks were also deprived of works of interpreting.

As a consequence, this controversial process having been discussed by western researchers from different perspectives seems to require more detailed study thanks to Ottoman archives. Although a few national and many international studies on voivodes from the Phanar and their governance have been conducted, number of authors utilizing Ottoman archive sources in these studies are rather less. Whereas a great number of historical documents indicating the activities of voivodes of Wallachia and Moldavia from 1711 to 1821 in terms of international relations such as interpreting, intelligence and conveyance of information on political developments are included in Ottoman archives.